

Eduskunnan hallintovaliokunta

Viite: Lausuntopyyntö 11.3.2016

Valtiovarainministeriön perusmuistio 22.2.2016 (VM2016-00057) – Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivustojen saavutettavuudesta

Kiitämme mahdollisuudesta ottaa kantaa valtiovarainministeriön perusmuistioon, joka koskee julkisen sektorin elinten verkkosivustojen saavutettavuusdirektiiviä.

Perusmuistiossa esitetty Suomen kanta

Pidämme perusmuistiossa esitettyä Suomen kantaa erittäin puollettavana. Siitä käy yksiselitteisesti ilmi, että direktiivin tavoitteita pidetään kannatettavina. Perusmuistiosta käy myös ilmi, että direktiiviehdotuksen tavoitteet tukevat Suomessa käynnissä olevaa julkisten palveluiden käyttäjälähtöistä digitalisointia. On myös hienoa, että on tuotu esille se, etteivät esteettömät verkkopalvelut pelkästään alenna käyttöönottokynnystä tai vähennä käyttöpastuksen tarvetta, vaan todellisuudessa myös poistavat käytön esteitä.

Olemme samaa mieltä perusmuistiossa esitetyn kannan kanssa siitä, että direktiiviehdotus tukee pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman tavoitetta ”käyttäjälähtöiset ja digitaaliset julkiset palvelut” (digitalisoidaan julkiset palvelut). Hallitusohjelman mukaan (s. 26):

Toimintatavat uudistaen rakennetaan julkiset palvelut käyttäjälähtöisiksi ja ensisijaisesti digitaalisiksi, jotta julkisen talouden kannalta välttämätön tuottavuusloikka onnistuu.

Mielestämme hallitusohjelma toimiikin eräänä keskeisenä perusteluna sille, että Suomen kanta tulee säilyttää kautta linjan positiivisena suhteessa käsillä olevaan direktiiviehdotukseen. Jos ja kun, Suomella on tavoitteena rakentaa julkiset palvelut ensisijassa digitaalisiksi palveluiksi, on välttämätöntä varmistaa, että kaikki palveluita tarvitsevat pääsevät myös näiden palveluiden piiriin.

Pidämme hyvänä myös sitä, että perusmuistiossa on havaittu sekin seikka, että esteettömyydestä aiheutuvia kustannuksia voidaan minimoida, jos esteettömyys huomioidaan jo palveluiden suunnitteluvaiheessa. Lisäksi on otettu huomioon se, että esteettömät verkkopalvelut tuottavat itse asiassa pitkän aikavälin säästöjä digitaalisten palveluiden käytön laajamittaisen hyödyntämisen mahdollistuessa.

Mielestämme on selvää, etteivät pelkästään vapaaehtoisuuteen perustuvat suositukset riitä turvaamaan verkkosivustojen saavutettavuutta. On hienoa, että tämä havainto on tehty myös valtiovarainministeriön perusmuistiossa.

16.3.2016

PS12.4.16

Oikeastaan ainoa asia, jota emme kannata nyt esitetyssä Suomen kannassa, on pitkät siirtymäajat. Ymmärrämme kyllä, että jonkinlaiset siirtymäajat ovat tarpeen. Jos kuitenkin pitkillä siirtymäajoilla saadaan Suomen kanta muutoin pidettyä positiivisena kautta linjan yhdistettynä vielä suopealla suhtautumisella kattavaan soveltamisalaan, on se luonnollisesti parempi vaihtoehto kuin se, että valittaisiin negatiivisempi näkökulma käsillä olevaan direktiiviin.

Ilmeisesti direktiivin soveltamisalan laajuudesta on vielä jonkin verran erimielisyyttä. Kuuloliitto kannattaa Euroopan parlamentin kantaa, jonka mukaan julkisten elimien verkkosivujen lisäksi direktiivin soveltamisalan tulisi kattaa yksityisen sektorin toimijoiden verkkosivut silloin, kun tarjotaan peruspalveluita kansalaisille. Mielestämme tässä asiassa ei voida täysin jäädä tukeutumaan siihen, että niin kutsuttu European Accessibility Act saataisiin lopullisesti voimaan. Kun otetaan huomioon Suomessa jo voimassa oleva lainsäädäntökehikko ja hallituksen tavoitteleva kehityssuunta, Suomen tulisi mielestämme ajaa aktiivisesti soveltamisalaltaan kattavaa verkkosivustojen saavutettavuusdirektiiviä¹. Tältä osin kuulostaa melko hyvältä, että Suomi voisi olla joustava soveltamisalaan kuuluvien julkisten toimijoiden määritelmän suhteen, mutta mielestämme kirjaus tulisi kuitenkin kirjoittaa nyt esitettyä vahvempaan ja selkeämpään muotoon.

Perusmuistiossa esitetty pääasiallinen sisältö

Perusmuistion mukaan direktiivin tekniset saavutettavuuskriteerit perustuvat World Wide Web Consortiumin (W3C) julkaisemien verkkosisällön saavutettavuusohjeiden version 2.0 (WCAG 2.0) AA-tason vaatimukseen. Mielestämme on ehdottoman tärkeää pitää kiinni siitä, että direktiivi täyttää kahden A:n vaatimukset.

¹ Käsillä olevan direktiivin eräänä tarkoituksena on helpottaa ja yhdenmukaistaa YK:n vammaisten henkilöiden ihmisoikeussopimuksen täytäntöönpanoa EU:n jäsenmaissa. Näillä näkymin vammaissopimus saadaan ratifioitua Suomessa tulevana kesänä. EU ratifioi vammaissopimuksen jo vuonna 2010.

Vammaissopimuksen 9 artiklan mukaan:

1. Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn – – tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseudulla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa:
 - b. tiedottamiseen, viestintään ja muihin palveluihin, sähköiset palvelut ja pelastuspalvelut mukaan lukien.
2. Sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla:
 - a. kehitetään ja saatetaan voimaan yleisölle avoimien tai tarjottavien tilojen ja palvelujen saavutettavuutta koskevia vähimmäisstandardeja ja -ohjeita ja valvotaan niiden täytäntöönpanoa.
 - e. edistetään uusien tieto- ja viestintäteknologioiden ja -järjestelmien, myös internetin, saavutettavuutta vammaisille henkilöille.

Vammaissopimusta koskevan hallituksen esityksen (HE 284/2014 vp) mukaan artiklan velvoite on yksi yleissopimuksen keskeisimmistä läpileikkaavista teemoista. Edelleen todetaan, että sopimuspuolilla on tässä aktiivinen toimintavelvoite (s. 31).

Todettakoon vielä, että vammaissopimuksen 4 d artiklan mukaan sopimuspuolet ovat sitoutuneet varmistamaan, että viranomaiset ja laitokset toimivat yleissopimuksen mukaisesti.

On hyvä muistaa, että meillä on vammaissopimuksen lisäksi jo tälläkin hetkellä voimassa olevaa lainsäädäntöä, mikä osaltaan nykyäänkin edellyttää saavutettavissa olevia verkkosivuja etenkin viranomaisten osalta (ks. esim. yhdenvertaisuuslaki, hallintolaki 6–7 §, julkisuuslaki 20, kuntalaki 29 § ja 29 §:ää koskevat yksityiskohtaiset perustelut HaVM 55/2014 vp).

Edelleen on hyvä muistaa, että käsillä olevaan direktiiviin ajatellut pitkät siirtymäajat tai hallitusohjelmassa sovittu kuntien tehtävien ja velvoitteiden jäädyttäminen eivät ylitä vammaissopimuksen velvoitteita tai jo voimassa olevaa lainsäädäntöä.

16.3.2016

PS12.4.16

Kuulovammaisten henkilöiden osalta haluamme nostaa esille huolemme liittyen juuri kahden A:n vaatimukseen. Mikäli olemme ymmärtäneet oikein, on Euroopan unionin neuvosto esittänyt kahden A:n vaatimukseen rajauksia kuulovammaisten henkilöiden osalta (neuvoston esittämät rajaukset soveltamisalaan). Jotta kuulovammaisten henkilöiden oikeus saavutettaviin sähköisiin palveluihin, tässä tapauksessa, julkisyhteisön Internetsivuihin voisi toteutua, on välttämätöntä, että Internetissä esitettävät ääneen perustuvat aineistot (videot/mediasisällöt) ovat tekstitettyjä. Emme keksi järkeviä perusteita sille, miksi kuulovammaisten henkilöiden osalta voitaisiin direktiivissä erkaantua WCAG 2.0:n kahden A:n vaatimuksista. Mielestämme Suomen on pidettävä kiinni AA-tasosta myös kuulovammaisten henkilöiden osalta.

Haluamme tässä kohdin nostaa esille esimerkin, mitä hallintovaliokunnan mietinnössä koskien uutta kuntalakiä ja kuntien viestintää on todettu esteettömyyden ja kuulovammaisten henkilöiden osalta (HaVM 55/2014):

Esityksen yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, että [29 §:n] 3 momentin tarkoitus on ennen kaikkea korostaa eri asukasryhmien yhdenvertaista tiedonsaantia. Kunnan tulisi arvioida, mitkä ovat kunnassa ne asukasryhmät, joiden tarpeet on erityisesti otettava huomioon viestinnässä. Näitä voivat olla muun muassa muuta kuin suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvat henkilöt, lapset ja nuoret, vanhukset, eri tavoin vammaiset kuten kuulovammaiset, sekä maahanmuuttajat. Asukasryhmien tarpeet voivat liittyä myös heille tarkoituksenmukaisiin viestinnän ja vuorovaikutuksen välineisiin ja muotoihin. Esimerkiksi vammaisten henkilöiden tiedonsaannin kannalta tärkeitä ovat usein myös esteettömyys ja saavutettavuus. Valiokunta katsoo, että selkeä ja ymmärrettävä kieli liittyy niin olennaisesti viestintään ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin, että sitä on perusteltua korostaa myös kuntalaissa” (yksityiskohtaiset perustelut, 29 §).

AA-tason -vaatimusten lisäksi, tulisi Suomen huolehtia myös mobiilipalveluiden saavutettavuudesta.

Lopuksi yhdenvertaisuudesta

Yhdenvertaisuuslain osalta lienee paikallaan tuoda esille, että lain 15 § (kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi) säätelee kulloisessakin *yksittäistapauksessa* tarvittavia mukautuksia. Kohtuullisten mukautusten -vaatimuksella ei siis voida syrjäyttää sitä, että palveluista tulisi jo alun alkaenkin tehdä kaikille esteettömiä eli sillä tavoin esteettömiä, ettei kohtuullisia mukautuksia itse asiassa tarvitsisi juurikaan tehdä. Säännöksen sanamuoto on tässä yksiselitteinen. Hallituksen esityksessä (HE 19/2014 vp, s. 79) asiaa kirkastetaan vielä seuraavalla lausumalla: ”Kohtuulliset mukautukset on käsitteellisesti erotettava yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä. Tällaisista toimenpiteistä säädetään muualla lainsäädännössä”.

Lopuksi tahdomme kiinnittää huomiota kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläisen 29.6.2015 antamaan vastaukseen (vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV KK 27/2015 VP).

Vastauksessa tuodaan esille muun ohella:

Koska kaikki kansalaiset ovat käytännössä riippuvaisia sähköisistä palveluista, on tietoyhteiskunnan täysipainoisena jäsenenä toimimisen edellytys sähköisten palvelujen esteettömyys. Tästä syystä verkkosivustojen kehittämisessä tulee noudattaa esteettömyyden periaatteita ja tekniikoita, jotta sivustojen sisältö olisi yhdenvertaisesti kaikkien henkilöiden käytettävissä. Tämä koskee erityisesti

16.3.2016

PS12.4.16

julkisia verkkosivustoja mutta myös yrityksiä, joilla on velvollisuus tarjota palveluja kaikille kuluttajille.

Kuuloliitto ry

Eeva Härkänen
Järjestöjohtaja

Lisätietoja: Lakimies Pamela Sarasmo: pamela.sarasmo@kuuloliitto.fi, puh. 050 567 0748.
Erityisasiantuntija Sami Virtanen: sami.virtanen@kuuloliitto.fi, puh. 040 751 6994.